

O rural en feminino

Escolma Textual

a periferia da periferia:
mulheres que miraron o mundo rural

14 de Outubro de 2024

#DíadasEscritoras

Adelaida é a filla de Deolinda, unha muller solteira. Vive nunha casiña dun só andar ao final do camiño. Non é das que teñen cortes abaixo; non as precisan, total non teñen vacas. Nunha esquina do eido hai un galiñeiro con unha ou dúas ducias de galiñas. Cando entras xa estás na cociña, onde teñen a almofía para lavar a cara e as mans, ademais dunha artesa cun pouco pan de millo, unha lareira coa pota para cocer as verzas, unha mesa de piñeiro, dúas banquetas e un aparador. Despois pasas unha porta e atopas dúas camas con colchóns de follato, separadas por unha cortina. E xa está. Iso é todo o que posúen...

FERREIRA FERVENZA, Montse, *O ano das mazás*, Xerais, Vigo, 2023, páx. 14

... a verdade é que, dende o da guerra, de cando en vez aparecen pola aldea nenos que semellan pantasma. Piden unha codia de pan e dormen nos palleiros. Disque un día alguén lles petou á porta para levar os seus pais de paseo. Pola mañá atópanse tirados no monte ou en calquera cuneta cunha bala na cabeza. Moitos fillos quedan sen ninguén no mundo que bote man deles. Son cousas ás que non nos acostumamos.

Ibid. pp. 15-16

Neste inverno a aldea é de fume, de toses, de paredes con mofo. Deolinda, a nai de Adelaida, di que se non para de chover, os vellos cansarán de cuspir e afogarán coas súas propias flegmas.

Hoxe é 15 de febreiro, un día que toda Vilaveiga vai lembrar para sempre. A iso das seis de tarde levántase un temporal que arrepía o corpo. A toda présa, metemos os animais nos cortellos e atrancamos ben as portas; se algunha galiña queda fóra non o saberemos nunca.

O vento ouvea coma esa loba á que os cazadores lle mataron as crías na primavera pasada...

Á noitiña, os da familia compartimos unha cunca de caldo a carón da lareira, falamos de calquera cousa, pero temos os ollos cheos de medo. Meu pai asómase á ventá e ve voar o tellado da corte da *Malvarosa*. Sae e mete a vaca dentro da casa, así como o conto. Os pequenos estamos contentos pensando que pola mañá poderemos tomar o almorzo directamente do teto. Non sería a primeira vez. Pero madre quere botala fóra. Padre di que a vaca é coma da familia e que de aquí non se move. Máis tarde, cada vez que a vai muxir, ela séntese orgullosa...

Ibid. pp 225-6

O carreiro das Maceiras é un camiño abandonado por mor da nova pista, pero ata agora era o único que facía posibles as relacións de todos os habitantes de Vilaveiga: namoros, pelexas, procesións do santo... A verdade é que apenas colle un carro de bois, e no inverno faise unha lameira, pero antes ninguén se decatara de que os seus pedrullas feren os pés, e iso que ían descalzos.

Ibid. páx. 49

Subo pola corredoira e xa oio a algarabía: sons de cornos, cinzarros e tixolas. O noso eido está cheo de mocidade. Ensaia para a cornetada. Esta vez tócalle á muller do Caparrabichas. Aínda no hai tres anos que lle morreu o home e disque xa ten quen lle quente a cama. Ela xura que o augardenteiro dorme no alboio, gardando a pota. A saber...

A cornetada segue durante quince días, ata que o augardenteiro se decide a pagar o piso. Convida a viño e contrata un gaitero. A festa faise na carballeira. Toda a aldea está alí, ata os parentes que gardan o loito, porque afirman que non é unha romaría. A xente ten gana de troula. As familias sentan enriba das mantas estendidas polo chan. Corren empanadas, sardiñas asadas na brasa, pan de millo... Ata as mulleres beben do porrón...

Á noitiña, mozos e mozas desaparecen polo monte ou entre o millo...

Ibid. pp. 53-4

O luns traballamos na horta. É o meu lugar preferido. Está a medrar todo o que plantamos: patacas e feixóns, no socalco do medio; no de arriba, cebolas, chícharos e cenorias. Tamén plantamos calacús e remolacha. Só nós comemos esas cousas, os demais bótanlles aos animais..

Ao redor da casa, mamá planta herbas aromáticas. Eu encárgome de coidalas. É o traballo que máis me gusta do mundo. O eido enteiro énchese de aromas deliciosos...

Ibid. pp. 72-3

... vou coñecer a aldea. O das viñas é algo que me deixa pasmado. Están plantadas á beira de cada casa, de cada porta, de cada recuncho. Gabean por uns arames e abrázanse entre elas. Todo o que se fai aquí é debaixo da súa sombra: lavar no pozo, mallar no centeo, tomar unha copa de viño co amigo e, de paso, criticar o veciño do lado que reformou a casa cos cartos que trouxo de Francia ou “vai ti saber de onde”...

Ibid. pp.119-20

Nas casas dos veciños tampouco teñen retretes, así que os desperdicios van parar aos cortellos que hai nos baixos. Coma nós, moitos veciños crían porcos ou cabras para teren leite. Para que o chan deses cortellos estea ben seco, cóbrese co estrume que se recolle nos montes.

Despois duns días, cando os xurelos están listos, a avoa de Ofelita véndeos na feira do Valadouro.

A xente vai a ese mercado, que se celebra todos os sábados..., no coche de liña. A señora Matilde, como as outras vendedoras, sobe enriba do autobús coas súas cestas e caixas. Viste unha morea de saias e acomódase no seu sitio como pode.

Enriba da baca do coche de liña viaxa moita máis xente con mercancía.

Unhas mulleres levan peixe fresco ou en salga, outras van vender empanadas, transportan feixes de flores ou mangados de verduras para plantar.

GALLEGO ABAD, Elena, *O legado da nena do sal*, Xerais, Vigo, 2024, páx.54

Mentres non comeza o novo curso escolar, os nenos e mais eu imos pasar uns días ao campo, lonxe. Na parroquia de Senra, en Ortigueira, viven dúas tías maiores da señora... que teñen moito gando... Viven da venda do queixo, o leite e a manteiga das súas vacas...

Un día imos todos xuntos no carro de vacas a buscar leña ao monte, para queimar no inverno...

Esta xente é moi boa...

Cando xa teño doce anos e son grandíña, adoito axudar nos labores da casa... O que máis me gusta é bater a nata na máquina que teñen para facer manteiga...

Na casa comparten un forno comunal, onde cocen tres familias acotío. Así sempre hai pan fresco. As súas casas están separadas entre elas por moitas terras e teñen boa relación de veciñanza, coma se fosen parentes. As tres familias tamén poden cociñar a comida no forno, por quendas, cando rematan coas fornadas de pan...

O que menos como neste tempo é caldo, que é o que adoitan cear e xantar estas señoras. Elas están tan cansas de andar co leite que xa nos lles chista nada.

Que vacacións teño este ano!

Ibid. pp. 280-82

A familia do meu pai vivía da cría de cabalos. Viñan de todas as partes de España a mercar cabalos alí. Arriba, no monte, tiñan unha casa preciosa de pedra, cun muíño grande e cun gran chorro de auga. Cando eran nenos, meu pai e a súa irmá baixaban á escola a cabalo todos os días, dous ou tres quilómetros. Ataban os cabalos na porta do muíño e ían á escola. Alí viña moita xente a moer. Toda a miña familia, pola banda do meu pai, eran muiñeiros.

Ibid. páx. 345

Doulle ao chofer as indicacións da aldea da que tanto me falou o avó Manuel cando era pequena. É a mesma que nomeara o meu curmán cando nos coñecemos...

O condutor avísame ao chegar a Fazouro.

-Moita sorte, nena!

Baixo co atado do autobús e pregunto na aldea pola casa do meu tío...

Ibid. pp. 407-8

O núcleo central da aldea tiña os camiños asfaltados e a medida que te afastabas do cruceiro, arredor do cal parecía estar organizada, ías atopando cada vez máis terra e pedra substituíndo o cemento. Só os estreitos carreiros principais mantiñan o monótono ton gris, roto, iso si, pola resiliente vexetación das cunetas. O Gordo botaba nelas herbicida, polo que alá onde as herbas ficaban amarelas e esmorecidas, dun amarelo artificial que metía medo, sabíase que era terreo do gandeiro.

GRANXEIRO, Carmen P.G., *Estranxeiras*, Xerais, Vigo, 2022, páx. 20

A calma da aldea comezáballe a producir certo desacougo. Botaba en falta o movemento continuo da cidade, a vida bulindo nas rúas, os acontecementos inesperados que marcaban as rutinas que non o eran. Botaba en falta o seu apartamento, a luz do norte que, a estas alturas do verán, facía das noites, días

... Pasaban dous autobuses preto da aldea pero ningún lle daba a posibilidade de ir e volver no mesmo día...

Ibid. pp. 25-26

Dende o camiño viu a pequena casa nos intres en que as árbores llo permitían. Achegouse á entrada e pasou ao lado do pendello, onde gardaba a Kawasaki. A porta da casa estaba pechada pero escoitou voces que viñan da parte de atrás.

Na leira, Herminia aconsellaba a B sobre a posición axeitada para coller o sachó. Levaba un pucho de tea na cabeza, co logotipo dalgunha marca de fertilizantes, e falaba moi alto... Ao pé da horta, nun luído balde cun chisco de auga, Herminia tiña algunhas plantas e todo indicaba que estaba facendo á estranxeira preparar a terra para transplantalas. A xulgar polo aspecto da leira levaban alí un bocado, había unha morea de herbas aos lados e B tiña a camiseta de tirantes chea de terra e suor.

Ibid. pp. 44-45

-Estou pensando en quedar na aldea. Deixar o piso e facer unha mudanza... Sei que é unha tolería, pero... Xa ves. Antía vai estar feliz... E eu podería traballar dende a casa, ou intentar atopar algo na vila para non ter que ir até a cidade todos os días...

Dende que se coñeceran Mara soubera do temporal da súa estadía na aldea, mais as semanas pasaran e case ía para tres meses... Tres meses podían parecer pouco, mais eses tres meses ela sentíaos como unha vida.

De volta á casa Mara dubidou por un momento se proporlle a Antía o de quedar na aldea ou non... Na aldea tiña tamén a Vanesa, fixéranse boas amigas a causa da amizade das súas fillas, e sentíase con Maruxa mellor do que adoitaba sentirse no seu piso. Sabía tamén que a súa tía lle gustaría a idea. Foi ela a que primeiro verbalizara o moito que as ía botar en falta cando volveran á cidade.

Ibid. páx. 105

O autobús escolar deixaba as pequenas na saída da nacional que levaba á aldea, a case un quilómetro da casa de Maruxa e un chisco máis da de Vanesa.

Ibid. páx. 118

As follas das árbores amarelaban, os toxos tinguían tamén os recunchos máis esquecidos das ladeiras e, entre as tormentas, as raiolas do sol outonal deixaban momentos que retrotraían ao verán. Herminia poñía unhas ringleiras de allos na terra que había tras da casa e que deixara baleira a estranxeira había só unhas semanas. Separaba as ringleiras entre si, coas puntas dos dedos polgar e maimiño, marcando o palmo tal e como lle ensinaran de pequena.

Ibid. pp. 121-22

Paulo aínda estaba a se decidir sobre a súa mudanza á aldea. Unha cousa era dicilo e outra facelo, canto máis o pensaba máis trabas lle vía ao tema rural e máis atrancos se autoimpuña, mais a idea era facelo aproveitando os festivos do Nadal.

Ibid. páx. 126

O frío invernal non precisaba de que chegase o solsticio para se manifestar e Antía estaba a descubrir as bondades do tiro da cociña. Sentábase no banco, contra a parede e coa cociña acesa en fronte, e poñía os pés sobre el, que se elevaba quente dende o chan até que as solas das zapatillas estaban a piques de se derreter. No seu cuarto ía máis frío que na cociña, polo que moitas noites facía alí os deberes, ou na sala. E coma se unha cousa levase á outra Maruxa colleulle o gusto a sentar canda ela, co labor ou cun libro. Algunhas desas tardes o cheiro a goma queimada acabábase mesturando co das mazás que asaban no forno. Véndoas, Mara non sabía cal das dúas semellaba máis cativa, e nos beizos da súa tía achaba plenitude.

Nunca reparara naquela situación doméstica até que a propia vida a levara a ela. A vida e Antía. Aquel verán na aldea mudara a súa filla, converténdoa na persoa leda e amorosa en cuxos beizos lía a mesma plenitude que nos da súa tía.

Ibid. páx. 151

Pode que a miña nenez non fose tan plácida como a quero lembrar, mais os primeiros cinco ou seis anos na aldea correron sen que eu me decatase. Lembro as rutinas, o almorzo de leite fervido con pan duro e manteiga, a lareira sempre morna, as segas, as vacas. No meu oitavo inverno mandáronme á escola. Nevaba e pouco se podía adiantar nos traballos da casa. As vacas, os cabalos e os burros alimentábanse da herba recollida no verán e no outono, xa seca. Non había que levalos e vixialos nos prados. As árbores durmían e non había froita que colleitar. A horta, preñada de verzas, medraba amodo.

A escola quedaba a tres quilómetros da casa. Había que subir ata o outeiro maior e logo seguir á beira do río ata chegar á presa, onde eu, para atallar, gapeaba por un pequeno muro de pedra e chimpaba ata o prado contiguo ao colexio unitario republicano, o cal debía atravesar sorteando as pozas xeadas, tan traizoeiras...

Puiden asistir tan só os tres meses máis crus daquel inverno e nin sequera a diario. Dentro da casa tamén había traballo, alén de ir á feira para trocar o noso leite, o millo, as patacas, as castañas, ás veces un xato ou un leitón, por teas, café, aceite ou azucre...

PEROZO PORTEIRO, Llerena, *Os anos tranquilos*, Xerais, Vigo, 2024, páx. 16

En 1936 había un ano que estabamos soas na casa mamá e mais eu. Non soubemos de certo do estalido da guerra ata case finais de ano, mais un día chegou de vez ás nosas portas. Ouvíramos na feira que algo acontecera, pero Vilamil estaba tan illada do mundo, protexida e separada polas

montañas e ríos do resto da humanidade, que nunca pensamos que aquelas historias de fusilamentos de roxos e queimas de igrexas fosen ter algo que ver coa nosa pequena e dispersa aldea.

Ibid. páx. 19

As nenas de aldea daqueles tempos eramos ignorantes nas letras. Poucas coma min había que soubesen ler, malia os esforzos alfabetizadores da Segunda República. Si sabiamos moito da vida. Aos meus quince anos eu coñecía moitos dos misterios da vida que a escuridade da ditadura negou logo ás xeracións posteriores. No rural asturiano dos anos vinte e trinta do século XX, o sexo non era máis que outra parte da realidade. Na misa pouco falaban de pecado nin tabú. Desde que teño memoria recordo saber como funcionaba a reprodución, tanto vexetal como animal. Sabía como eran as relacións sexuais humanas e que significaba o amor, aínda que non o experimentara de momento. Tamén coñecía os ciclos do corpo feminino e os remedios para os embarazos non desexados. Presenciera xa algúns partos, humanos e animais. Toda esa naturalidade desapareceu no tempo que convivín con Caridad, Pedro e as miñas sobriñas. Alí todo era silencioso, feo, escuro. E así seguiu por longos anos.

Ibid. pp. 28-29

... pasando polo autobús de liña a Tinéu, apenas un camión que paraba en cada aldea e transitaba coas portas abertas e ateigado de xente, pitas e toda clase de cousas estrambóticas, ata a chegada dacabalo a Vilamil, a miña aldea entre montañas, autárquica e case feudal, parada nun tempo eterno e inmutable.

A única maneira de chegar á casa onde eu nacera seguía a ser cabalgando, en carro ou a pé... preocupábame que tal se adaptaría aquel mozo, cosmopolita e urbano, á prehistoria de Vilamil. Unha cousa era pasar un par de días con Ismael e Rosita na primavera subtropical e outra moi diferente unhas cantas semanas na fin do frío e húmido verán asturiano entre vacas, cochos, bostas, fume, carrachas e piollos.

Ibid. páx. 138

As casas do oeste asturiano non dan aos camiños. Así é a xente da que proveño. Fan as casas cara a dentro, protéxense “dos forasteiros” e intrusos. Desde os carreiros pódense ver as fachadas traseiras. As entradas principais adoitan ser parte dun pequeno terreo, cadrado malia non ser un patio nin semellante, onde conflúen o hórreo e o parreiro coa porta das cortes. Quedan a salvo das olladas indiscretas e das visitas non desexadas, creando ademais un espazo, exterior ao tempo que privado, moi agradable. Logo, para chegar á casa que sexa non queda outra que arriscarse a introducirse na intimidade de cada familia e afrontar o recibimento, que nunca se sabe como poder resultar.

A primeira vista, nada ou moi pouco mudara en Vilamil. A fermosa fachada de pedra estaba como sempre. Alguén pintara os marcos de madeira das fiestras de azul claro. Resultaba alegre e contaba que alí había persoas que se preocupaban polo lugar. A repisa da gran xanela da cociña seguía adornada con multitude de plantas de flor, sementadas en testos e coidadas con agarimo e mestría. No parreiro, tan grande coma a casa, porque en realidade era unha extensión do tellado rematada nun muro e con dúas alturas, podíase ver a palla moi ben amoreada na parte superior e a leña escrupulosamente colocada formando pías coma muros de xeometría perfecta na inferior. O hórreo, no lado esquerdo fronte á casa, víase ben coidado. Diante do parreiro crecía unha robusta figueira que plantamos nos tempos en que marchou Esteban e que era apenas un pau fráxil cando eu a víra por última vez. Agora pasaba dos tres metros. Daba unha boa sombra e baixo a súa copa, inzada de suculentos figos na altura, puxeran unha mesa e tres cadeiras... A escaleira principal, que salvaba a corte das vacas e daba directa á cociña, estaba, como adoitaba, ateigada de madeiros para o lume pendentes de seren carrexados ata a lareira...

Ibid. pp. 141-42

O tempo na aldea corre menos. A vida no campo non é doada e, ao mesmo tempo, é simple. É dura e plácida á vez. Hai moito que facer, todo o tempo. Todo é importante e nada é realmente urxente, no sentido da urxencia urbana, das oficinas e os negocios. Chegamos a Vilamil coa idea de pasar un par de semanas... mais o ritmo rural apoderouse de nós. Cando demos en calculalo levabamos na casa da miña nai case un mes e non tiñamos gana ningunha de nos mover de alí.

... Na aldea, as necesidades había que facelas na corte, a carón das vacas. E para iso había que saír da casa e baixar a empinada escaleira da entrada, aínda que a gana apertase inoportuna na fría e escura madrugada, porque o cortello estaba debaixo da vivenda, para aproveitar na planta superior a calor dos animais. Os baños de corpo enteiro, con sorte mornos, eran un acontecemento que tiña lugar como máximo unha vez por semana, xa que era preciso quentar grandes potas de auga, previamente traída desde o pozo, sobre a cociña de leña e logo trasladadas ata o barreño que facía as veces de bañeira. Toda a familia tiña que participar na operación de preparar cada baño.

... En poucos días eu descubrírame traballando coma cando era pequena. Sen me decatar, incorporárame ao equipo e andaba a mover a palla, cortando leña, recollendo hortalizas. Tamén muxía as vacas e fervía o leite, facía manteiga e queixo, levaba as vacas, ovellas e cabras a pastar e daba longos paseos dacabalo revisando o estado dos prados, os plantados e os de pasto...

Eu sentíame feliz con aquel retorno á orixe...

Ibid. pp. 145-46

... A medida que se afastaba o verán, a carga de traballo diminuía. O millo xa se colleitara e iámolo debullando aos poucos sentados baixo a figueira, falando de todo e de nada.

Ibid. páx. 149

... Ti ben sabes o traballo que dá unha casa coma esta. Os cochos, as vacas, as ovellas, as pitas, os cabalos e burros. E tamén as hortas, as froiteiras, segar os prados, arar, recoller a herba. Por non falar dunha casa onde viven tres crianzas, unha vella e un adulto que non dá pé con bóla.

Ibid. pp. 223-24

Na casa de Vilamil todo seguía igual. Desde 1924 apenas nada cambiara. Agora había auga corrente, quentador de butano e un cuarto de baño na casa, iso era todo. Xa se podía chegar no coche ata case a porta, iso tamén mellorara. Pero máis nada...

Pero non saía fume da cheminea.

Ibid. pp. 330-31

O paso por Vilamil para despedirme da miña nai deixoume claro que quería volver. Fixen un plan para o futuro próximo que incluía, agora que me xubilaba... Imaxinaba unha existencia bucólica no val de Vilamil, dedicada á lectura e aos paseos polos prados. Pensaba ter unhas poucas pitas, algunha ovella e unha egua. Plantar unha pequena horta só polo gusto de traballala...

Ibid. páx. 333

Costoia resultou ser unha pequenísima aldea formada por tan só tres bonitas casas de pedra, as tres coas portas principais mirando ao camiño, coma se falasen entre elas nun faladoiro perpetuo. Diante dunha delas, un home que había ser do noso tempo aquelaba un vello tractor Ebro de cor azul que carrexaba bastantes décadas sobre o lombo.

Ibid. Páx. 354

Enfilamos outra pista de terra, ao cabo do cal se adiviñaba unha frondosa carballeira que resultou ser a entrada do eido que se chamaba A Chousa da Tosta... A vista era perfecta. Cara ao sur adiviñábase Costoia, a casa de Charo botando fume branco pola cheminea. Fronte a nós, no leste, o pazo e as casiñas da servidume que a rodeaban. E entre todo aquilo e nós, un prado limpo de herba baixa coidado polas vacas suízas.

Ibid. pp. 356-57

... A casa era unha ruína. Por dentro non quedaban máis que restos de vigas e chans podres e fora invadida polas silvas. O tellado era un perigo, difícil explicar como non caera xa. Porén, os muros de pedra eran sólidos, seguían en pé e podíamos permitirnos restaurala. O lugar era perfecto. Abarcaba catro hectáreas de terreo con prados, touzas, soutos e brañas. Lindaba ao leste co Camiño de Santiago e ao norte, como eu intuía, co regato da Gouxá. Tiña un gran prado central e outros dous máis pequenos protexidos por touzas con carballos, acivros e castiñeiros, e incluso un vello muíño de cubo, coa súa moa dentro, que nos prometemos restaurar.

Ibid. pp. 358-59

... A xente sae das súas casas nas distintas aldeas, antes de nacer o día para estar a primeira hora da mañá na vila e apurar o paso polo fielato para poder facer a feira en tempo; unha vez feita esta, danse uns paseos polo pobo a ver e falar cos coñecidos e, a última hora da mañá ben se volve para casa cun molete de pantrigo e unhas laranxas para compartir cos que quedaron na casa ou ben se come unha ración de polbo con pan de Cea e un neto de viño nos pendellos ou unha ración de carne ó caldeiro nunha das fondas para quedar logo ó paseo que se forma, xa de tarde, na rúa principal.

REGUEIRA CERREIJO, Mª Rosario, *Compañeira, non serva*, Tosoxoutos, Noia, 2019, páx. 27

Moitos veciños de Mourelos, os que tiñan castañas, mazás, cuxos, cebotes, ovos, queixos, manteiga ou calquera outra mercadoría para vender, levantáronse de madrugada. Era preciso facelo así para chegar a boa hora á feira de Santos que había unha boa andaina e precisábase chegar cedo para topar un bo sitio no que acomodar os produtos e vender o mellor posible, porque feiras de Santos só había unha no ano e cumpría sacarlle rendemento.

Ibid. páx. 85

-Miña nai, esperte que ten que erguerse.

-E logo?

-Filomena está de parto e paréceme que vou ter que ir buscar á parteira que esta vez ven peor que as outras.

-Xa lle empezou?

-Si, xa leva dende antes de nos deitar e non dá de si.

-Logo será mellor que vaias buscar a Modesta de Lendorrío que queda máis cerca que ir a Cardabós pola Manuela, que igual non chegades a tempo. Máis sona ten a Manuela, pero a Modesta está máis a man.

-Si, irei buscar a Modesta, pero vostede ten que se erguer e atender a Filomena mentres eu non volvo.

-Vou, vou. Macario, esperta e érguete que tes que acender a lareira para ferver unha pouca auga...

Ibid. páx. 86

Ben é certo que a tixola tíña polo mango o vello señor Macario; el era quen ordenaba o xeito de traballar, en que leiras se sementaba millo e en cales patacas, cales eran as cuxas de recría e cales eran as de vender. Tamén era quen rexía os cartos que se facían e, se se precisaba facer algunha compra, había que pedirlos o patrón. Ó tempo, a señora Dorinda seguía conservando a chave da despensa no peto de dentro do seu saio e a Filomena tiña que pedir, cada mañá, asesoramento sobre cal ía ser a súa tarefa diaria. Mesmo para dirimir se sementaban leitugas ou garavanzos na nabeira había que pedir consentimento.

Filomena non estaba conforme ca situación e isto agreaba as relacións entre a familia, mesmo entre a parella...

-Mira Baldomero, as cousas non poden seguir así. Ti ben ves que o trato que meus pais lle dan a túa irmá e a meu irmán en Trasmonte non se parece en nada ó que nos dan a nós aquí. Eles traballan e resolven a súa vida sen que os pais se entremetan e a nós non nos deixan nin decidir como se vai chamar o noso primeiro fillo...

-Pois a historia ten que mudar, Baldomero que para estar como criados sen soldada non quedamos na casa. Ti es o morgado de casa Macario, non?

-Si, supoño que o serei; cando menos, iso me dixeron.

-E tes algo por ti? Non! Eu fun a feira pasada con dúas ducias de ovos para vender e dous queixos e tiven que entregarlle a teu pai todo o que me deron; nin sequera me atrevín a mercar unhas laranxas para o cativo. Así non é, que para iso faciamos como o Paulino e buscabamos a vida fóra, home...

Ibid. pp. 90-1

... Ían deixar a cociña de lareira tal e como estaba, sen tocar a nada que, de todos os xeitos, e por moita "bilbaína" que puxeran, cumpría defumar chourizos e secar castañas, cocer a caldeirada dos porcos, facer a boroa de millo... Cousas todas elas para as que era precisa unha lareira. Consecuentemente, as reformas precisas da casa serían todas no primeiro andar e quedaría a planta de abaixo cas cortes e coa lareira como estaba...

... E na solaina imos poñer un retrete e unha almofía. Non será un cuarto de baño repenicado como di o Amancio de Sixto pero, polo menos, terá un retrete que non se pode andar cagando por calquera sitio do mundo...

Ibid. pp. 102-3

En Mourelos, igual que no resto do mundo, a vida tamén foi andando.

Os habitantes da parroquia foron mingando por causa de que algúns marcharon para Venezuela, ou para Holanda, mesmo para Bilbao ou Barcelona; outros foron morrendo e os que casaban e quedaban na parroquia tiñan menos fillos que noutros tempos...

Á aldea... chegou finalmente a luz eléctrica e con ela as melloras que implicaba: Había lámpadas en tódalas casas; nalgunhas tamén radio e Filomena puido, finalmente, poñer a auga corrente que permitise ter o cuarto de baño... Instalouse na solaina e custou o produto dos pinos do monte do Couto...

Ibid. páx. 139

Para enfrontar os gastos derivados do casamento, traxes e calzado incluídos, venderon os carballos máis vellos da carballeira de Fontao, que para iso se criaran. Os cartos que sobraron entregáronllos a Manuel en pago da dote de Eulalia e el empregounos en mercar unha moto...

O convite serviuse na palleira que no comedor da casa non cabía tanta xente, ademais usárono para expoñer os agasallos recibidos pola noiva. Para tal ocasión, librárona de todos os tarecos que nela se gardaban, arados, xugos, aixadas e fouces, limparon as teas de araña, e cubriron os dous carros, o vello e o novo, con lenzo branco para que serviran de apoio a unhas táboas que fixeron a función de mesas cubertas con manteis...

Ibid. pp. 141-42

Outro gran avance... foi a instalación da luz eléctrica. A Fenosa rematou de plantar postes, torres de alta tensión e tendido eléctrico nas vésperas do casamento de Pilar e Mariano ao tempo que os veciños cobraban o primeiro prazo dunha nova expropiación: a derivada da ocupación das leiras por enriba das cales ía pasar o tendido eléctrico...

Na Casasóa tamén se puxo a luz eléctrica nese tempo, para alivio dos ollos de Dores -ía ver moito mellor á hora de facer o seu traballo-, e do seu peto que, cos cartos que lle pagaron pola expropiación do terreo, púidolle botar un tellado novo á casa, que o vello tiña goteiras en tódolos

recantos. Ben rexidos, aínda chegaron para facer un convite de sete estalos o día do casamento de Pilar.

REGUEIRA CERREIJO, Mª Rosario, *A viaxe das anduriñas*, Tosoxoutos, Noia, 2021, páx. 53

Para chegar á escola, os cativos de Casa de Antón, igual que os do resto da parroquia, tiñan que andar media legua, como mínimo, e outro tanto para a volta. Isto determinaba que ou ían a escola pola mañá ou pola tarde, pero nunca ás dúas horas, se non, non lles daba tempo a comer.

Ibid. páx. 73

Cando Mariloli e Salvador amañaran a Casasóa, aproveitaran os baixos nos que estiveran as cortes dos animais -baldeiras dende facía moitos anos- para facer a cociña ben grande, o salón, un cuarto de baño e outro cuarto máis pequeno, pero con un precioso miradoiro que daba á seara de Campolongo e que tiña un uso versátil.

Ibid. páx. 148

Tras a nevada, a aldea semellaba un gran pastel de nata estendéndose ante os seus ollos... A aldea, presentábase, pois, ante os seus ollos, doce e comestible, e Neli, hiperbolicamente antropófaga, imaxinaba que era capaz de comela enteira, coma se deglutira lle servise de alimento catártico aos vivos e aos mortos e a todos os que algunha vez a habitaron. Neste acto faría súas cada conversa, cada envexa, cada sinal de amor, cada ausencia, para fundirse despois con ela, gorxa abaixo, nunha comunión estraña e deliciosa.

... Nélica podía evocar, por exemplo, a sensación das mans frías pola mañá, cando de neno se levan as vacas a pacer, e que só quentan cando se fretan cun puñado de neve, unha contra outra. Pero esa non era a súa historia, senón unha das moitas historias que oíra contar a seu pai, tantas veces, que mesmo se podía sentir ese frío coma se fose vivido por ela. A verdade era que nunca vira nevar en Galicia. Para ela a terra dos seus pais era un lugar de silvas cheas de estivais amoras, xigantescas e incomparables, que deixaban a súa marca delatora e escura entre as uñas. Porque para Nélica, a aldea era un lugar mítico, case irreal, que coñecía só a medias; ás veces a través dos relatos dos outros, en recordos que se incorporaban a súa memoria coma se fosen vividos por ela nalgún momento (como o das mans frías na neve) e, con todo, malia a distancia evidente entre a realidade e a súa percepción, sentía aquela terra como propia, como a súa auténtica casa, a pesar de habitala só fuzadamente na súa infancia.

Foran apenas tres meses nos que, despois de regresar a súa familia das Américas, quedara co seu irmán Moncho na casa dos avós maternos...

As visitas posteriores de Nélica Salgueiro á aldea sempre coincidiran coas vacacións de verán... Desde o corredor da casa do Curro, divisábanse agora os estreitos camiños limitados polos escuros muros de lousa da división das partillas, constituíndo un contraste case perfecto en branco e negro, como nunha pintura neorrealista. Mentres as folerpas batían amodiño no patio cuberto de espiños de toxo, pensaba nas estragadas mans deses aprendices de canteiros domésticos, golpeando coidadosamente as lousas ata conseguir un perfil idóneo que se axustase á seguinte pedra dese mural, lenzo natural acabado de pintar polo paso do tempo que, coa pegada dos liques e musgos, transformábase por un azaroso milagre en obra de arte floral cotiá. Coa caída da neve, modelábanse caprichosamente os volumes, escondendo a forma real dos arbustos secos e ameazantes. Todo era vello e novo ao mesmo tempo, languidamente predicible, ou iso cría entón, allea aos acontecementos que viviría o verán seguinte naquel aparente oasis, onde escuros segredos sairían á luz.

SALCEDA, Pura, *O paxaro de Nácara*, Galaxia, Vigo, 2019, pp. 7-9

Pola tarde, Nélica decidiu pasear coa súa filla Helena para amosarlle as leiras e montes que pertencían á familia, tanto por parte de pai como de súa nai. Non recoñecía todos os anacos de terra da súa propiedade, xa que se partillara a herdanza tanto que se convertera nun complexo quebracabezas.

-Ves? Ese carballo alí en metade da veiga é o que plantou teu avó.

-É verdade! Pois vaiamos cara a el e fareille unha foto para o Instagram.

... Achegáronse á enorme árbore, non sen dificultade, porque a herba ao seu redor medrara demasiado, de maneira que esgazaban as pernas...

Cando chegaron ao solitario carballo, viron como abrazadas unha por cada lado ao tronco non podían xuntar as mans entre elas, tal era o diámetro da árbore. Era esta unha árbore emblemática, un dos maiores orgullos do seu pai, e vela medrar converteuse nun espello da súa propia existencia. Ambos os dous viron transcourir os días, paseniñamente, e aínda que a vida os afastara, sentimentalmente estaban unidos. Este era o primeiro lugar que o pai visitaba cando volvía á aldea, coma se de verdade se saudasen e se recoñecesen un no outro...

... saíron da veiga e seguiron o seu camiño.

-E se estas terras son nosas, por que non as vendemos?

-Porque agora non hai quen chas queira. Hai anos si... Pensa que daquela, en Feás, había cincuenta sucursais bancarias e agora non queda ningunha...

-Tamén temos montes? E para que carallo serven os montes?

-Se os coidas, dan madeira e a madeira págase. De aí veu o mal de plantar eucaliptos porque medran rápido e dan máis ganancias. O problema é que estragan o chan e secan as fontes naturais. Os piñeiros e os eucaliptos son coma mistos.

-E nós que temos?

-A última vez que queimaron uns piñeiros nosos, meu pai encargoulle a un home que plantase castiñeiros. Tardan en medrar, pero son mellores para o ecosistema e dan castañas.

Ibid. pp. 88-91

Neboeiro é un lugar coma outro calquera, pero baleiro. Un carreiro flanqueado por eucaliptos leva á casa da miña avoa, no fondo do camiño, xusto antes de chegar ao río.

Alí concéntranse varias vivendas, todas do lado dereito da pista, e ningunha está habitada. Diante delas, nun prado enorme chamado O Campiño, crecía a broza sen impedimento ningún. As silvas chegaron a tapar os postes das viñas e tamén os restos da maceira brava que contra o final do verán daba unhas mazás pequeniñas que perfumaban toda a aldea. Por suposto, da horta que plantaba miña avoa non queda nada. Xa antes do lume, as uvas das videiras mesturábanse coas amoras da silveira que inzara polo Campiño todo. Non é un sitio bonito, iso xa o pode imaxinar calquera por isto que estou contando; nin sequera era bonito antes do incendio, tampouco cando a avoa aínda coidaba das plantas, dos animais e de min.

VILA ALONSO, Sara, *O incendio*, Xerais, Vigo, 2024, páx. 9

Os eucaliptos estaban no monte da Xeixeira, no carreiro que leva á casa da miña avoa...

A avoa e mais eu iamos moito ao monte da Xeixeira a buscar piñas para prender o lume na cociña de ferro. Pero diso hai xa moitos anos. Logo ardeu, ... queimáronse todos os piñeiros e no seu lugar só agromaron eucaliptos. Por iso a avoa se queixaba da peste dos “alcolitos” que medraban en calquera parte...

Ibid. pp. 22-23

A filla de Asunción dos Ferreiros volveira para a cidade, porque non se daba na aldea dende que marchara estudar fóra e atopara traballo de oficinista na Deputación. Fixérase unha señorita de moito carallo, veu dous meses para Neboeiro para atender a nai que anda a caghar xofre, e non aguantou, disque collía depresión de estar na aldea, ou vai a vella para o piso con ela ou a mete nun asilo. Damos todo polos fillos e así nolo paghan, miña reina, mandándonos para a canceira.

Ibid. pp. 56-7

Aquelas folliñas verdes e diminutas comezaron a agromar demasiado pronto entre a cinza. O chan negro, as árbores negras, as paredes das casas negras contrastaban con aquel verde luminoso que se abría paso tras o incendio...

Non entendo por que meus pais teñen tanta présa por vender a casa. Será unha forma de desprenderse dunha parte do que foron que non lles gusta?...

Ibid. páx. 181

Cando chegamos á casa xa o cuberto ardía. Non se vía nada dentro, tratamos de botar auga pero o motor do pozo non funcionaba. Quixemos ir á fonte, pero había lume polo camiño. O río estaba demasiado lonxe. Non había bombeiros, nin auga, nin veciños que axudasen... Quixen chamar por teléfono, pero a liña estaba cortada. Tampouco había luz. O Campiño ardía. A maceira brava ardía. As herbiñas secas e pequenas das cunetas ardían e nós pisabámolas para apagar o lume.

Só puidemos escapar en dirección ao río porque era imposible pasar pola vía ou polo eucaliptal da Xeixeira.

Ibid. páx. 190

DÍA DAS ESCRITORAS 2024